

SLOVENSKO LJUDSKO GLEDALIŠČE
CELJE

UL. AGRETT - KNJ.:ZNICA

č. SP

GL. SLG. Celje

1971/72

792(497.4 Celje)

219711949,3

COBISS

DAVID HERBERT LAWRENCE

SNAHA

IGRA IZ RUDARSKEGA ŽIVLJENJA

PREMIERA 29. OKTOBRA 1971 OB 19.30

REŽIJA ŽARKO PETAN

Gospa Gascoigne

Nada Božičeva

Joe Gascoigne

Marko Simčič

Gospa Purdy

Marija Goršičeva

Minnie Gascoigne

Jadranka Tomažičeva

Luther Gascoigne

Janez Bermež

David Herbert Lawrence

SNAHA

Daughter-in-Law

Prevod Dušan Tomše

Režija Žarko Petan

Lektor Majda Križajeva

Scena Niko Matul

Kostumi Vida Zupan-Bekčičeva

**POSVEČENO SLOVENSКИM RUDARJEM
POD POKROVITELJSTVOM
REPUBLIŠKEGA ODBORA SINDIKATA
DELAVCEV INDUSTRIJE IN RUDARSTVA**

ŽARKO PETAN

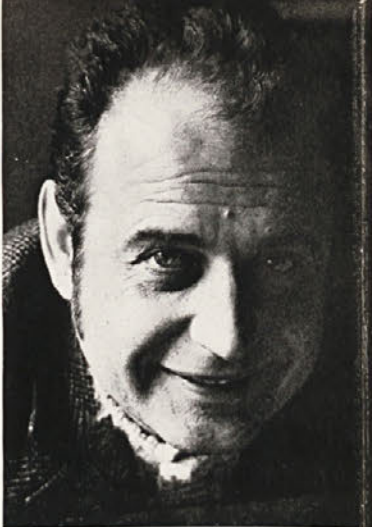
pisatelj, dramatik, režiser se je rodil 1929. leta v Ljubljani. Diplomiral je na ekonomski fakulteti, nato pa absolviral še režijo v razredu Slavka Jana na AGRFTV (1959. l.). Nekaj časa je bil v svobodnem poklicu, nato pa je štiri sezone vodil Malo dramo v Slovenskem narodnem gledališču v Ljubljani. Iz tega obdobja datirajo znane postavitve Kopita »Oh, očka, ubogi očka...«, Pinterjeve »Vrnitve«, Jovanovičevih »Znamk, nakar še Emilija«, na Velikem odru Drame SNG pa Shakespearovega »Macbetha«, Kozakovega »Kongresa« in drugih. Trenutno je ponovno v svobodnem poklicu. V naši hiši smo se srečali z njim že dvakrat. Prvič, ko je režiral Kekca in Mojca, in drugič, ko smo uprizorili v režiji Francija Križaja njegov satirični kabaret »Beseda ni konj«, Žarko Petan gostuje kot režiser v vseh slovenskih gledališčih, na jugu v Beogradu, Skopju in Sarajevu, na tujem pa v Zürichu, Hamburgu, Trstu in Celovcu.

ODKRITJE

Ko je v drugi polovici šestdesetih let Peter Gill v Royal Courtu, gledališču, kjer domuje English Stage Company, predstavil tri Lawrenceve igre zapovrstjo kot trilogijo iz rudarskega Midlanda, tri od osmih, kolikor jih je Lawrence napisal, je samim Angležem popolnoma na novo odkril njihovega lastnega avtorja. Pisatelj Sinovov in ljubimcev ter spotakljivega, vse do pred leti še cenzuriranega romana Ljubimec lady Chatterly, pa je presenetil tudi preostali gledališki svet. Za Royal Court pravzaprav docela logično odkritje, saj se to gledališče vse od Osbornove premiere Ozri se v gnevu (1956) posveča predvsem odkrivanju domačih avtorjev.

Eden od vzrokov, da je bil Lawrence tako kasno odkrit, je v trdoživosti salonske komedije, gledališča srednjega razreda, ki je še dolgo po drugi svetovni vojni jemal v zakup teatre v londonskem West Endu. Ko pa so prišle na površje precejšnje politične in socialne spremembe, politika nove blaginje tudi za delavski razred — welfare state — kot posledica nujnih povojnih sprememb, se je odprla pot na oder tudi avtorjem socialnega realizma (Arden, Behan, Wesker in drugi).

Predhodnik tega socialnega realizma je bil tudi Lawrence. Preden je prišel na vrsto, je gledališče pač moralo prehoditi še vso tisto dolgo pot prečiščevanja skozi evropsko avantgardo, družbene angažiranosti in novega iskanja igralske perfekcije, da se je lahko uspešno in brez predsodkov povrnilo k Lawrenceu, ki ga je bremenil

očitek nesolidne dramske gradnje. Očitno pa Peter Gill ni imel toliko težav, ali jih sploh ni imel, kot sam avtor, ki je moral 1912. leta — takrat je napisal Snaho, Bernard Shaw pa Pygmaliona — na široko proklamirati svoj vstop v gledališče: Cas je, da se upremo Shawu, Galsworthyju in Barkerju. Torej dramatikom dobre stare ibsenke dramaturgije. Danes Angleži upravičeno tožijo, češ kaj vse bi še Lawrence napisal in utegnil bi postati njihov Strindberg, če bi videl zdajšnje postavitve.

NEOBREMENJENO GLEDALIŠČE

Ne glede na ozkosrčna pota gledališke zgodovine imamo pred sabo avtorja, ki nas fascinira s svojo pristno realno atmosfero, s svojo preprosto potjo do resnice. Ni genialno ciničen in salonsko duhovit kakor Shaw, ni suho didaktičen kakor Galsworthy, ni obremenjen z vnaprejšnjimi predsodki. Ne pozna junakov, samo preproste, male ljudi z njihovimi vsakdanjimi problemi, ki jih razrešuje v okviru na videz statične igre. Življenje je v vsakem detajlu, ničesar ne kaže na izumljenost.

Govorica rudarjev je tesno povezana z vsakdanjimi hišnimi opravili, ki se jih udeležujemo kot svojevrstnega rituala. S svojo počasnostjo nas pritegujejo, vsak predmet je vsebinsko obogaten, ima svoj podtekst. Zaradi umivanja ali ob umivanju, zaradi opremljanja ali ob opremljanju stanovanja, ob hrani, ki jo uživajo, ob brisanju posode ali sušenju obleke vemo, zakaj je tako in ne bo drugače, in če bo drugače, se bo spet povrnilo v svoj tir. Vse stvari imajo absolutno verjetnost, karakter postane šele ob njih do kraja uresničen in verjeten. Mogoče bi lahko rekli s Petrom Brookom, da gre tudi tukaj za neke vrste gledališče užitka. Poezijo predmetnosti.

Lawrence je priznal (in verjeti mu je), da Freuda nikoli ni bral ne poznal, ko se je ukvarjal z žensko kot prevladujočim spolom. Vse preokupacije na temo moški — ženska je črpal iz svoje mladosti, iz matriarhalnih odnosov, kakor jih je poznal in doživljal v svoji družini. Moški je šibak, obsojen, da se voljno ukloni. Kakor je zapisal angleški kritik: podoben je štafetni palici, ki prehaja od matere k ženi in če je le mogoče še do hčerke. Karkoli se že zgodi v tej družbi, moški se ne bo rodil svoboden in ne bo živel svobodno; ženska vlada. Monarh abdicira in drugi monarh mu sledi; toda nikoli ne bo postavljeno vprašanje o osvoboditvi suznjev.

ZAKAJ SNAHA

Kaj nam približuje Snaho, zakaj jo igramo, kaj najdemo v njej sorodnega. Rudarsko okolje, hišni prizori, vzeti iz našega vsakdana, vse to priteguje. Priteguje pa še nekaj drugega. Pred nami so vrednote, ki jih v zmehanizirani družbi, v svetu sebičnega potrošništva in zasebnosti skoraj ne poznamo več. Iztrgani smo iz soseščine, zazidani v bloke, nesreče drugih nas ne brigajo, s svojimi se užaljeni zapiramo vase.

V Snahi smo spet postavljeni v soseščino, toplota doma je odprta za vse, nesreča enega je nesreča vseh, smola drugega vredna pogovora in iskanja skupne rešitve. Ljudi družijo odkrita, skoroda instiktivna govornica, ki je ne bremenijo konvencionalnosti. Presenečajo takile stavki — Luther, ko pravi gospe Purdy: Res je, da Bertha še zdaleč ni tako čedna kot zdajšnja moja — in gospa Purdy, ki prestrašena spravi iz sebe: Zdaj ste poročeni in se ne morete takole igrat. — Gospa Purdy je zaradi svoje originalnosti mogoče malo hecna in mogoče celo malo podkupljena z vsoto, ki jo sama predlaga, zagotovo pa ni preračunljiva na račun svoje in tuje nesreče. Življenje je lahko za te ljudi znosno samo tedaj, če spoštujejo določene institucije — kakor je na primer zakonska zveza, ki ob pičlih plačah pomaga ohranjovati normalno življenje, če ne kar golo ekzistenco. Ob bednih zaslužkih si ne morejo privoščiti zaklenjenih vrat. Lepo opremljeno stanovanje je kakor rože na oknu — v veselje lastniku in sosedu. Njihova morala ni zrasla iz predsodkov in priderije vladajočega razreda.

Kaj se zgodi v Snahi? Kakor v vseh Lawrencevih delih tudi tukaj mati veže sinova nase. Njena glavna nasprotnica je snaha, ta pa vali vso krivdo za ponesrečen zakon na mater, ki da se jo je Luther predolgo držal za krilo. Korenine zakonskega pekla segajo v seksualni antagonizem, Minnie pa ga še pogloblja s svojo superiornostjo, in Luther z robotostjo prav nič drugega ne doseže kot ženin prezir. Minnie ima še majhno, nedotaknjeno dediščino, ki jo mora zapraviti, da se lahko dokončno vključi v njihov krog. S tem je konec njenega visokostnega letanja. Tu je še nevidna Bertha, rudarsko dekle, ki na čuden način povrne Luthru samozavest. Pa štrajk, v katerem so možje spet možje. V kočljivem trenutku spet mati, ki je priča nezaslišanemu dejanju, ko sin zažge snahin največji nakup.

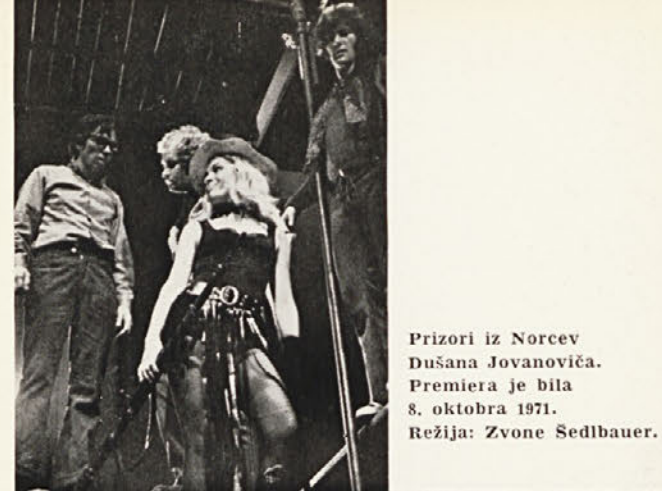
Ob tem dejanju pa se zgodi naslednje: Minnie ima Luthra prav tam, kjer ga je hotela imeti. Postal je resničen zakonski mož, ki bo delal v rudniku do konca svojega življenja in skrbel za ženo in otroke. Odtrgala ga je od matere. Zdaj je njena lastnina. Prevzem je popoln. Konec samo potrdi, da je vse to res.

Janez Zmavec

RUDNIK LIGNITA VELENJE

Prizori iz T. S. Eliota: Umor v katedrali. Premiera je bila 24. septembra 1971. Režija: Franci Križaj.

Prizori iz Norvege
Dušana Jovanoviča.
Premiera je bila
8. oktobra 1971.
Režija: Zvone Sedlbauer.

Gledališki list SLG Celje. Sezona 1971-72, št. 3. Predstavniki: upravnik Bojan Stih. Urednik: Janez Zmavec. Naklada 1000 izvodov. Tisk CETIS grafično podjetje Celje.